

notes

internacionals

CIDOB

46
FEBRER
2012

QATAR I EL DESCUIT EUROPEU DE LA REGIÓ DEL GOLF PÈRSIC

Eckart Woertz, investigador visitant, Princeton University

Tal com ho va escriure recentment *The Economist*, Qatar és “un pigmeu amb cop de gegant”. És el major exportador mundial de gas natural liquat (GNL). La falta de liquiditat dels bancs i dels governs occidentals els obliga a tirar de la riquesa dels seus fons sobirans amb l’esperança que serveixin de rescat. Qatar ha actuat sobretot com un incansable intermediari polític en una regió inestable i ha aconseguit atreure l’atenció dels mitjans gràcies a ambiciosos projectes com el de convertir-se en la seu del campionat mundial de futbol FIFA 2020.

Comparativament, Europa és un gegant amb cops de pigmeu quan es tracta d’estar present a la major regió petrolífera del món. Fins i tot en data tan tardana com l’any 2006, la Unió Europea va dedicar, en el seu Llibre Verd sobre seguretat energètica, tan sols un parell de línies al golf Pèrsic, després de països com Macedònia i Moldòvia. Si bé és cert que hi ha hagut un interès creixent des de llavors, Europa segueix prestant poca atenció i infravalorant una regió de vital importància. Hom podria esperar altra cosa, ja que és el major exportador al Golf i atreu la majoria de les seves inversions estrangeres

directes. Amb tot, l’àmbit de les relacions exteriors roman en mans de les respectives nacions-estat europees, i el progrés de les polítiques econòmiques ha topat amb un obstacle en el moment en què les negociacions per a un acord de lliure comerç entre la UE i el Consell de Cooperació del Golf (CCG) es van suspendre el 2008. Anant pel seu compte, els estats-nació europeus es trobaran cada vegada més lluitant per mantenir-se vius sobre el terreny davant del paper consolidat dels EUA i al creixent interès d’Àsia per la regió.

A Europa hem assistit a un descuit relatiu de la regió del golf Pèrsic, rica en energia. Dossiers més tradicionals a l’Orient Mitjà com són el Partenariat Euromediterrani o el conflicte araboisraelià van atreure una major atenció. Si segueixen actuant com a estats nació individuals, els europeus tindran cada vegada més problemes a l’hora de mantenir els seus interessos davant uns EUA ben establerts i una Àsia emergent a la regió.

En menys de dues dècades, Qatar s’ha convertit en el líder dels mercats globals de gas natural, i ha acumulat una quantitat considerable de poder tou a través d’iniciatives en els mitjans de comunicació, l’educació i la cultura. El canal de televisió via satèl·lit Al Jazeera, la Qatar Foundation, o la celebració del campionat mundial de futbol en 2020 són casos il·lustratius d’aquest lideratge.

El petit estat de Qatar sembla abastar més del que li correspondria amb un cúmul d’iniciatives diplomàtiques i socis sovint contradictoris, que van des d’Israel, l’Aràbia Saudita i l’Iran, fins als moviments democratitzadors i els islamistes. Més enllà d’ambicions personals, solvència financera, un buit de poder a la regió i una protecció silenciosa dels EUA, l’explicació més plausible és la de la necessitat que un petit Estat té de mantenir bones relacions en una regió inestable.

Com a mediador a la regió, Qatar pot jugar un paper útil per a Europa. Comprometre’s amb Qatar, no obstant això, no pot substituir el compromís amb estats més grans a la regió com l’Aràbia Saudita o els Emirats Àrabs Units (EAU) que, de vegades, rondinen davant la hiperactivitat de Qatar.

Dos terços de l’exportació d’energia del Golf va cap a Àsia. Europa depèn molt menys de l’energia del Golf que en els anys 70, però això haurà de canviar a mesura que disminueixi la producció de petroli al mar del Nord (que va atènyer el seu màxim el 1999), i que l’excessiva dependència del petroli i gas russos es demostrï imprudent. Europa ha crescut acostumada a donar la seguretat energètica per descomptada, i a deixar aquest assumpte als EUA. Per contra, ha focalitzat la seva atenció en el “vell Orient Mitjà” i a temes com el Partenariat Euromediterrani o les negociacions de pau araboisraelianes. Aquestes són causes que valen la

pena però, restringint-s'hi, Europa no només ha subestimat la deriva gradual del Golf cap a Àsia, sinó també la dinàmica econòmica que, més enllà del petroli, s'ha desenvolupat a la regió. Ha arribat el moment d'elaborar una visió més matisada dels països del Golf i les seves canviants agendes polítiques i econòmiques. Qatar ha adquirit especial rellevància gràcies a les seves enormes reserves de gas natural, el seu pes financer i la seva intermediació política i cultural.

Líders globals en gas natural

El gas natural líquid (GNL) ha transformat els mercats globals del gas. Qatar és el major exportador mundial de GNL. Fins fa una dècada, el gas natural es transportava principalment via gasoducte. Això situa al client i al proveïdor en una lògica de matrimoni catòlic. Comparativament, els mercats de petroli s'assemblen més a cites ràpides. A diferència del gas via gasoducte, el petroli és material fungible i els seus lliuraments poden desviar-se d'un país a un altre. Avui dia, el GNL representa el 30 % del volum de gas contractat internacionalment. Subministrar GNL en vaixells és més car que si es

Europa no només ha subestimat la deriva gradual del Golf cap a Àsia, sinó també la dinàmica econòmica que, més enllà del petroli, s'ha desenvolupat a la regió. Ha arribat el moment d'elaborar una visió més matisada dels països del Golf i les seves canviants agendes polítiques i econòmiques. Qatar ha adquirit especial rellevància gràcies a les seves enormes reserves de gas natural, el seu pes financer i la seva intermediació política i cultural.

transporta en gasoductes, però en llargues distàncies aquest desavantatge es dissipa. El GNL és també menys vulnerable a les contingències geopolítiques. Cada lliurament de GNL té les seves pròpies especificacions de càrrega, i la mercaderia no pot ser redirigida fàcilment d'una planta regasificadora a una altra. En aquest sentit, el gas natural no és encara una matèria primera global com el petroli, i probablement mai no ho serà, tot i que la seva capacitat de comercialització ha augmentat substancialment.

A part de les relacions comprador-venedor a llarg termini, les inversions conjuntes en gasoductes, i la fórmula de cotització lligada al petroli, existeix un creixent mercat al comptat, una interconnectivitat dels mercats regionals, i cotitzacions independents del petroli. Qatar es posiciona en l'avantguarda d'aquests desenvolupaments. També compta amb la seu del Fòrum de Països Exportadors de Gas (GECF en les seves sigles en anglès) que organitza els principals productors mundials de gas, incloent Rússia, l'Iran i Algèria. Han aparegut temors que el GECF s'acabi convertint en una 'OPEP del Gas', ja que els seus membres controlen més del 70 per cent de les reserves mundials de gas natural, el 38 per cent del comerç via gasoducte, i el 85 per cent del mercat de GNL. Aquests temors es-

tan sobredimensionats, ja que les esmentades característiques del mercat del gas no porten fàcilment a una cooperació tipus càrtel. Però la institucionalització del GECF el 2008, després del seu llançament el 2001, indica que es tracta d'alguna cosa més que un tema de murmuració, i que Qatar està en primera fila dels desenvolupaments al mercat global del gas.

El jaciment gegant del nord de Qatar va ser descobert el 1971, però la producció amb finalitats domèstiques no va començar fins el 1989. L'actual emir, Sheikh Hamad Bin Khalifa Al Thani, va expandir ràpidament la indústria després d'enderrocar el seu pare el 1995. El 1997 les primeres exportacions de GNL van ser cap a Espanya, mentre Corea del Sud i Japó el van seguir com a clients principals. Davant el declivi de la producció de gas al mar del Nord a partir del 2000, el Regne Unit s'ha convertit també en client principal en els darrers anys. El 2011, les exportacions de GNL de Qatar van cobrir un importantíssim 52 per cent del consum de gas al Regne Unit, partint de només l'11 per cent dos anys enrere, el 2009. Qatar també exporta gas als seus veïns dels Emirats Àrabs Units (EAU) via el gasoducte de Dolphin Energy Ltd. Pot semblar sorprenent per a una regió rica en energia, però tots els països del CCG menys Qatar

tenen ara escassetat de gas natural. El desenvolupament industrial i una demanda pels núvols per produir electricitat i per dessalinitzar conformen la cara fosca d'aquest desenvolupament. Un sistema amb preus molt baixos fixats administrativament dissuadeix de l'exploració i el desenvolupament de les reserves de gas. A l'Àrabia Saudita, per exemple, el preu del milió de BTU de gas està fixat a 0,75 \$, una quarta part per sobre del preu de mercat actual als EUA. A més dels EAU, també

Bahrain i Kuwait esperaven rebre gas de Qatar. Tot i amb això, l'Àrabia Saudita es va oposar a un gasoducte cap a Kuwait, i Qatar va anunciar una moratòria sobre el desenvolupament del jaciment del nord el 2005, per prevenir el risc de sobreexplotació. En el preu artificialment baix del gas als països del CCG, la motivació per exportar el gas al mercat d'ultramar, o per utilitzar-lo en la indústria pesada local com la petroquímica, l'alumini o els fertilitzants, és molt gran.

Globalment, des del 2008, els preus internacionals del gas han caigut. L'augment de les capacitats del GNL ha estat continu, i noves tecnologies han permès l'explotació comercial de reserves de gas no convencionals, com el gas d'esquist i de metà de jaciment de carbó. La revolució del gas no convencional s'està expandint actualment des dels EUA cap a altres parts del globus i a mig termini es preveu un excés d'oferta de GNL, d'acord amb l'Agència Internacional de l'Energia (AIE). Els temors a una escassetat de gas s'han diluït. Tot i així, la demanda de gas romandrà alta, les seves emissions de gas d'efecte hivernacle són més tolerables que les del petroli o les del carbó i, després del desastre de Fukushima, s'ha hagut de recórrer a subministraments de gas addicionals per compensar la pèrdua de producció d'energia nuclear.

Pot ser que Qatar guanyi importància per a Europa més enllà dels lliuraments de GNL. Ha signat un conveni amb Turquia per a la construcció d'un gasoducte que injectarà gas a Nabucco, el gasoducte impulsat per un consorci europeu. És un secret a veus que Nabucco té dificultats per trobar gas amb què omplir els seus conductes: els lliuraments des de l'Azerbaidjan no seran suficients, les que vinguin del Turkmenistan i del nord de l'Iraq són incertes, i un potencial desenvolupament de les reserves de gas iranianes està fora del seu abast per raó de les sancions vigents i la tensió sobre la qüestió nuclear. Encara que l'aprovació per part de països de trànsit com l'Aràbia Saudita d'un gasoducte entre Qatar i Turquia no està garantida, la mera existència del pla subratlla l'ambició de Qatar de desenvolupar nous mercats d'exportació.

El gas se situa al centre dels plans de desenvolupament econòmic de Qatar i li proporciona una rellevància crucial en el mercat global de l'energia. Però una majoria dels ingressos del govern a Qatar segueix provenint de la seva producció de petroli, que se situa en els 800.000 barrils diaris. En el preu del gas, el component de renda que va a l'Estat com a propietari del recurs és menor que en el cas del petroli. A més, la producció de gas natural és molt intensiva en capital mentre que els preus del gas s'han desenvolupat d'una forma menys dinàmica que els del petroli.

Finances i fons sobirans d'inversió

Les finances han estat un altre dels camps en què Qatar ha generat titulars en els últims anys. Amb uns actius calculats en 85.000 milions de dòlars, els seus fons sobirans d'inversió, l'Autoritat d'Inversions de Qatar (QIA en les seves sigles en anglès) negocia fons comparables als d'Abu Dhabi i Kuwait, amb al voltant de 627.000 i 296.000 milions de dòlars respectivament, d'acord amb dades del Sovereign Wealth Fund Institute. Però QIA s'ha guanyat una reputació com a inversor favorable a prendre posicions en valors d'alt nivell relatiu. Ha dut a terme inversions multimilionàries a Barclays, Porsche, i la borsa de Londres, per esmentar només uns pocs. Va intentar sense èxit adquirir la distribuïdora britànica Sainsbury, de la qual n'és el major accionista, mentre que és propietària d'àmplies porcions del mercat immobiliari d'alt nivell a Londres.

Al president de QIA, Hamad bin Jassim bin Jaber bin Muhammad Al Thani, que és també primer ministre i ministre d'Afers Exteriors de Qatar, i cosí de l'emir, se li ha atribuït una inclinació cap a negocis de perfil alt i actius trofeu. No és només el gust per figurar, sinó un interès genuí a invertir en indústries que puguin contribuir a la diversificació de l'economia domèstica. Això últim és concebut com un projecte a llarg termini que ha de preparar el país per al futur després del petroli, i per proporcionar llocs de treball per a la jove població de Qatar.

Si se'l compara amb les activitats d'inversió internacional, el sector financer domèstic és relativament petit. La capitalització del mercat de valors i dels bancs és poc significativa d'acord als estàndards internacionals. Igual que passa a Dubai, els plans d'alta volada per convertir Qatar en un hub financer internacional no s'han materialitzat. Contràriament al Dubai International Financial Center (DIFC), el Qatar Financial Center (QFC) és un mercat *on shore* que només garanteix exempcions fiscals per un període de tres anys, després dels quals les companyies que cotitzen han de fer front a un impost del 10 per cent. En 2008, la borsa de Nova York –New York Stock Exchange (NYSE)– va adquirir una participació del 25 per cent del mercat de valors de Doha per 250 milions de dòlars, i es va posar en marxa una col·laboració tecnològica i de gestió. Qatar també va impulsar una plataforma de comerç d'energia, l'International Mercantile Exchange (IMEX), però no ha estat capaç d'atreure cap negoci significatiu i el pla d'oferir derivats energètics s'ha dissipat. QFC va llançar un replantejament del seu model de negoci en el 2010. Va reduir el personal contractat i vol enfocar-se cap a la gestió d'actius financers, assegurances captives i reassegurances.

Al president de QIA se li ha atribuït una inclinació cap a negocis de perfil alt i actius trofeu. No és només el gust per figurar, sinó un interès genuí a invertir en indústries que puguin contribuir a la diversificació de l'economia domèstica. Això últim és concebut com un projecte a llarg termini que ha de preparar el país per al futur després del petroli, i per proporcionar llocs de treball per a la jove població de Qatar.

Alimentar la reflexió

A partir de la crisi alimentària global del 2008, Qatar ha identificat la seguretat alimentària com un assumpte d'interès estratègic nacional. Per a un país amb amplis ingressos provinents del gas i del petroli, no es tracta tant d'un problema d'augment de preus. El que realment va desconcertar Qatar van ser les restriccions que van imposar països exportadors d'aliments com Rússia, el Vietnam, l'Argentina i l'Índia, preocupats per la seva pròpia seguretat alimentària domèstica. Països rics, exportadors de petroli, van haver d'enfrontar-se a una situació en la qual el mercat falla i els diners ja no compren pa. Una de les seves reaccions van ser els anuncis d'inversions agrícoles a l'estranger, en ocasions a realitzar en països insegurs alimentàriament com el Sudan o el Pakistan. Aquestes inversions, anomenades d'espòli agrícola, han resultat controvertides i la seva posada en pràctica ha estat lenta i dificultosa. Fins allà on Qatar ha aconseguit implementar-la, aquesta política d'inversions s'ha concentrat més aviat en mercats de països desenvolupats com Austràlia.

Una de les característiques distintives del Qatar National Food Security Programme (QNFSF) és que intenta aconseguir l'autosuficiència parcial amb l'ajuda de l'agricultura domèstica just en el moment en què altres països de la regió, com l'Aràbia Saudita, estan retirant progressivament els cultius de blat subvencionats per estalviar els escassos recursos aquífers que disposen. Actualment, Qatar només produeix el 10 per cent dels aliments que consumeix i vol augmentar aquesta ràtio fins al 70 per cent el 2023, amb l'ajuda de modernes tecnologies com la hidroponia i els hivernacles que usen aigua provinent de plantes de dessalinització alimentades per energia solar. D'aquesta manera, l'aigua no provindrà d'aquífers esgotats ni es produirà amb energia de gas natural, un gas que és necessari per a l'exportació, la producció elèctrica i la indústria petroquímica. Tant l'energia solar com la gestió de l'aigua són parts constitutives de la planificada expansió de la producció alimentària de Qatar, que serà molt costosa i només assequible per a un país relativament petit i molt ric. La població de Qatar s'ha triplicat des de mitjan anys 90, però segueix sent només d'1,7 milions d'habitants. Només 250.000 dels quals són ciutadans qatarians, i la resta són expatriats. Amb 80.000 dòlars per càpita en termes de poder adquisitiu, Qatar compta amb un dels PIB més elevats del món.

Al Jazeera ha introduït, sens dubte, nous estàndards en termes de professionalitat periodística a la regió, encara que a ningú se li escapa que la seva manera de donar les notícies ha seguit l'agenda de la política exterior de Qatar. No es trobaran notícies crítiques sobre Qatar i qüestions sensibles en països amics com Bahrain s'amagaran sota la catifa. No obstant això, Al Jazeera ha defensat determinades posicions quan les ha considerades importants, ja sigui durant la Primavera Àrab a Síria, Líbia i Egipte, o durant l'ocupació nord-americana de l'Iraq.

L'impuls a la seguretat alimentària no només comportarà una cooperació tècnica avançada o inversions estrangeres, sinó que ha desembocat també en una iniciativa diplomàtica. Qatar ha llançat l'Aliança Global de Terres seques (QNFSF en les seves sigles en anglès) sota el paraigua de les Nacions Unides, una iniciativa que busca impulsar la productivitat agrícola en països àrids i facilitar la transferència de tecnologia entre ells. El paper de l'ONU i la resposta dels països àrids encara no s'ha aclarit, però Qatar està decidit a consolidar la iniciativa en els dos propers anys. L'antic ministre d'Afers Exteriors espanyol, Miguel Ángel Moratinos, s'ha incorporat al QNFSF per liderar la iniciativa diplomàtica.

Mitjans de comunicació, educació, cultura i esports

Qatar gasta una ingent quantitat de diners a donar suport a l'ambició global i el paper internacional del país. Ha estat país amfitrió dels Jocs Asiàtics, ha apostat infructuosament pels Jocs Olímpics, i ha aconseguit el campionat mundial de futbol FIFA 2022. Va acollir la conferència de l'OMC, que va marcar l'inici de la ronda de Doha de negociacions comercials i ha construït un prestigiós museu d'art islàmic de l'arquitecte estrella I. M. Pei. La Qatar Foundation, concebuda per Sheikha Mozah, dona de l'emir, patrocina diversos cursos educatius i programes culturals, activitats que van des de la investigació científica fins al FC Barcelona. A la Ciutat de l'Educació s'han construït campus germans de prestigioses universitats nord-americanes com Georgetown, Texas A&M i Cornell, cadascun d'ells dedicat a una àrea d'investigació específica.

Al igual d'Abu Dhabi, Qatar intenta projectar una imatge de conservadorisme de mentalitat oberta i procura mantenir-se al marge dels aspectes menys purs de la vida nocturna i el glamur de Dubai. Al cap i a la fi, la seva cúpula religiosa s'adscriu a la doctrina del fonamentalisme de tipus wahhabita, si bé a una versió una mica més benigna que la dels seus veïns de l'Aràbia Saudita. L'alcohol no està prohibit,

però per aconseguir una copa en un bar hom ha de sotmetre's a un farragós procés de registre d'identitat. Ja s'ha anticipat, no obstant això, que durant el campionat mundial de futbol del 2022 hi haurà excepcions. Amb Qatar Airways l'emirat tracta de convertir Doha en un *hub* de tràfic aeri internacional, facilitar el viatge per participar en els seus variats esdeveniments, i atreure el turisme. Això últim, una àrdua tasca per a una terra plana i erma, totalment mancada d'atraccions naturals o arqueològiques. Existeix també la preocupació que es produeixi una sobreoferta en el seu veïnatge immediat atès que Emirates Airlines a Dubai i Etihad a Abu Dhabi

persegueixen una estratègia de *hub* aeri similar.

La cadena de televisió via satèl·lit Al Jazeera és el principal exemple d'una inversió que serveix per aconseguir quota de poder tou. Des que el 1996 va irrompre a l'escena televisiva –fins aleshores grisa, censurada i mediocre– del Món Àrab, la cadena ha transformat el paisatge dels mitjans de comunicació. S'ha erigit en creadora d'opinió en tot l'Orient Mitjà. Al Jazeera ha introduït, sens dubte, nous estàndards en termes de professionalitat periodística a la regió, encara que a ningú se li escapa que la seva manera de donar les notícies ha seguit l'agenda de la política exterior de Qatar. No es trobaran notícies crítiques sobre Qatar i qüestions sensibles

en països amics com Bahrain s'amagaran sota la catifa. No obstant això, Al Jazeera ha defensat determinades posicions quan les ha considerades importants, ja sigui durant la Primavera Àrab a Síria, Líbia i Egipte, o durant l'ocupació nord-americana de l'Iraq

Un actor polític en una regió inestable

El poder tou de Qatar, al costat de la seva excel·lència financera, es veu sotmès a un rigorós escrutini quan de vegades juga el seu paper, incansable i sovint controvertit, com a actor polític a la regió. Ha mediat en conflictes a Darfur, Etiòpia-Eritrea, Líban, Somàlia, Israel-Palestina, Iemen, Sàhara Occidental, Afganistan i Indonèsia. Ha conreat bones relacions amb forces sovint contradictòries, però també ha causat un rebuig profund. Qatar acull el centre de comandament dels EUA que controla les operacions nord-americanes a l'Orient Mitjà, al nord d'Àfrica i a Àsia Central, l'Afganistan inclòs. Al mateix temps, es mostra ansiós per mantenir bones relacions amb l'Iran: el seu infradesenvolupat jaciment de gas South Pars pertany a la mateixa formació geològica que el gegantí jaciment del nord de Qatar. Una escalada militar al Golf deixaria Qatar amb importants instal·lacions de gas de superfície exposades a represàlies asimètriques. Si bé Qatar compta amb garanties de seguretat per part dels EUA, ha manifestat als nord-americans que el seu territori no pot ser utilitzat per a un atac contra l'Iran. També ha maniobrat amb l'Iran, convidant el president Ahmadinejad a la cimera del Consell de Cooperació del Golf a Doha el 2007, davant la gran consternació de l'Àrab Saudita i d'altres membres del Consell. Malgrat això, la relació no és gaire confortable. El ministre d'Exteriors de Qatar ha arribat a defensar, davant funcionaris nord-americans, el diàleg amb l'Iran dient que "ells ens menteixen i nosaltres els mentim", segons un cable filtrat per WikiLeaks.

La mateixa posició paradoxal pot apreciar-se en les seves relacions amb Israel i els palestins. Qatar va causar irritació al Món Àrab quan va permetre Israel obrir una delegació comercial a Doha el 1996, quedant-se a un pas d'establir relacions diplomàtiques. El 2007, el viceprimer ministre Shimon Peres va participar al programa *Doha debates* de la BBC, i la ministra d'Exteriors Tzipi Livni va visitar Doha el 2008. Al mateix temps, Qatar ha mantingut relacions properes amb el costat palestí. Després de la guerra de Gaza a final del 2008, va tancar la delegació comercial israeliana i va intensificar les seves relacions amb Hamas. Qatar també acull el prominent professor islàmic egipci Yusuf Al Qaradawi, que ha estat un

líder espiritual per als Germans Musulmans i té un programa de TV a Al Jazeera que és immensament popular. Ha viscut en l'exili de Qatar des de 1961 i, si bé ha estat descrit de vegades com un "moderat", les seves declaracions són altament controvertides, arribant fins i tot a la justificació d'atemptats suïcides contra civils israelians.

Qatar va mitjançar amb èxit en el conflicte de Darfur i l'acord de pau entre el govern del Sudan i el Moviment d'Alliberament i Justícia es va signar a Doha el juliol del 2011. Prèviament, el ministre d'Estad d'Afers Exteriors de Qatar, Ahmed Bin Abdullah Al Mahmoud, va dir que l'emirat havia destinat 2.000 milions de dòlars per establir un banc de desenvolupament per a Darfur. Un cop d'efecte recent ha estat l'obertura d'una oficina dels talibans a Doha, amb l'objectiu de facilitar converses de pau amb les potències occidentals que busquen una sortida de la rateta de l'Afganistan. L'acord havia estat precuinat per representants del Mullah Omar i dels EUA durant converses secretes a Alemanya. Qatar és apreciat com a proveïdor de serveis diplomàtics internacionals. El seu paper com a lloc de trobada neutral i mediador no s'allunya molt del paper de Ginebra durant la Guerra Freda, quan Est i Oest estaven obligats a parlar-se, però volien evitar-ne qualsevol publicitat.

Encotillada entre l'Àrab Saudita i l'Iran, dos veïns amb ambicions hegemòniques, i situada en una regió notablement inestable, el país és i se sent vulnerable. Té un interès vital en l'estabilitat i les bones relacions, almenys amb la majoria dels països la major part del temps. La seva política es guia probablement més per oportunisme que per conviccions ideològiques o religioses. Qatar no dona suport als islamistes perquè són islamistes, sinó perquè són un factor de poder, i és per aquest mateix motiu que li interessa mantenir bones relacions amb els EUA i Israel, amb els moviments de la Primavera Àrab, o amb l'Iran.

No obstant això, no tots els esforços d'intermediació de Qatar han estat bufar i fer ampolles. Qatar ha estat acusat de perseguir una agenda pròpia i s'ha topat amb resistències. Al nord del Iemen, va intentar aconseguir un acord de pau en la rebel·lió Al-Houthi, acusat pel govern iemenita de finançar els rebels, iniciativa que el règim de Sanà fins i tot va vincular amb l'Iran, sense comptar amb moltes proves per demostrar-ho. Després d'una dècada de relacions estretes amb Síria, a partir de la Primavera Àrab Qatar va trencar relacions i va retirar el seu ambaixador a Damasc. Recentment, el xeic Hamad fins i tot va arribar a contemplar, en una entrevista al programa de referència nord-americà "60 minuts", la intervenció de tropes àrabs a Síria.

Qatar va donar suport, també de forma activa, al moviment de protesta a Egipte. Les relacions amb el govern de Mubarak ja s'havien tibades amb anterioritat i el règim egipci estava indignat davant la cobertura periodística d'Al Jazeera. Egipte va boicotejar la cimera de la Lliga Àrab de Doha el 2009. Va acusar Qatar d'ajudar Hamas a fer-se amb el poder a Gaza el 2007 i de complicitat en un pretès complot del Hezbol·lah libanès per perpetrar atacs a Egipte. La intermediació de Qatar al Sudan va ser percebuda com una intromissió en una esfera d'influència egípcia. De manera similar, l'Àrab Saudita i Síria van percebre el compromís de Qatar al Líban com una intromissió en la seva estratègia de política exterior per al país.

L'únic país àrab que va participar activament en la campanya de l'OTAN contra Gaddafi a Líbia va ser Qatar. Sis dels seus caça bombarders van realitzar missions de combat sobre Líbia i es van proporcionar armes, ajut financer i assessors militars als rebels. Tot i això, després de la caiguda del règim de Gaddafi membres del govern provisional libi es van oposar a la interferència de Qatar en la política domèstica i davant el que van percebre com un suport esbiaixat a favor de faccions islamistes entre els rebels libis. Alguns observadors també van sospitar que Qatar podria aspirar a un accés privilegiat a negocis energètics a Líbia i a un accés millorat al mercat de gas europeu. Ali Tarhouni, el ministre liberal del petroli i les finances del Consell Nacional que governa a Líbia, va ser molt clar quan va dir: "Qualsevol que vulgui entrar a casa nostra, primer ha de trucar a la porta".

A la península aràbiga, Qatar va fer les paus amb Bahrain quan ambdós països van acceptar un arbitratge internacional sobre les disputades illes Hawar el 2001. Però Qatar ha mantingut durant molt temps una relació amb l'Àrab Saudita més complicada, una relació que només ha millorat recentment. El 1992, enfrontaments fronterers van acabar amb tres morts i el 1996 l'Àrab Saudita va denunciar un cop de força contra el xeic Hamad per part de forces lleials al seu pare, a qui ell mateix havia derrocat. Ja l'any 1996, ambdues parts van acordar consolidar la demarcació de les seves fronteres, però aquest procés no va culminar fins el 2008.

Al 2000 el príncep hereu Abdullah, que després es convertiria en rei saudita, va boicotejar una cimera d'estats islàmics a Doha com a protesta per la delegació comercial que Israel mantenia oberta a la ciutat. Dos anys més tard, Riad retirava el seu ambaixador de Qatar arran que Al Jazeera havia concedit espai televisiu a dissidents saudites. Xeica Mozah, per la seva banda, es va querellar contra un diari de propietat saudita per un cas d'injúries a Londres el 2005, afirmant que es tractava d'un diari "controlat per agents d'intel·ligència saudita que utilitzaven el diari com a altaveu d'una campanya de propaganda contra Qatar i els seus governants". El 2006 l'Àrab Saudita va denunciar el gasoducte Dolphin afirmant que travessaria territori *off shore* saudita, cosa que tant els EAU com Qatar han negat. Aquest mateix any, el ministre d'energia de Qatar va afirmar que un projecte –multimilionari en dòlars– per subministrar gas de Qatar a Kuwait, es va paritzar perquè l'Àrab Saudita els havia denegat el permís de pas. L'acord posava en evidència les vicissituds de la relació mútua. Quan els qatarians van proposar un acord

el 2001, els saudites van denegar el permís per després concedir-lo el 2003 i revocar-lo un altre cop el 2006. També van denunciar un corredor planejat des de Doha a Abu Dhabi.

Als països més petits del Golf els preocupa una abraçada massa forta per part del pes pesat del CCG, l'Àrab Saudita qui, per la seva banda, està ansiós per consolidar la seva influència sobre els socis petits. L'any 2007, una visita sorpresa de Hamad bin Jassim bin Jaber Al Thani a Riad va posar en marxa un desglaç entre els dos països. Es van relaxar breument les notícies crítiques sobre l'Àrab Saudita, la qual, per la seva banda, va donar llum verda a l'obertura a Riad d'una oficina de la cadena televisiva. Les qüestions frontereres van ser finalment resoltes el 2008.

Durant la dècada en què va mantenir relacions fredes amb l'Àrab Saudita, Qatar es va aproximar a Síria, qui per la seva banda tenia estretes relacions amb l'Iran, Hezbol·lah i Hamas. El President siríà Bashar al-Assad i el xeic Hamad es van visitar mútuament en nombroses ocasions i Qatar va invertir massivament en l'afeblida economia siriana. A països prooccidentals com l'Àrab Saudita, Egipte, Jordània, i els EAU els va provocar urticària aquesta aproximació excèntrica de la política exterior de Qatar. Al gener del 2009, l'Àrab Saudita i Egipte van declinar participar en una cimera a Qatar amb el suport de Síria i Hamas. A canvi van organitzar, just per al dia anterior, una contracimera a Riad.

A la vista d'aquesta dècada d'estretes relacions amb Síria, resulta una sorpresa el gir recent que ha donat Qatar. A l'abril del 2011 encara va enviar un missatge de suport al règim de Damasc, però de seguida va passar a donar suport a l'oposició siriana i es va convertir en el primer país de la Lliga Àrab a retirar el seu ambaixador de Damasc, el juliol del 2011. El suport inequívoc de Qatar als moviments de protesta de la Primavera Àrab crida moltíssim l'atenció en un país ell mateix tan poc democràtic. L'emir va fixar les primeres eleccions parlamentàries del país per al 2013 però en general, durant l'última dècada, s'ha mostrat reticent a l'hora d'embarcar-se en reformes democràtiques. L'Àrab Saudita ha estat molt més conservadora durant la Primavera Àrab, més preocupada pel manteniment del statu quo. Va donar suport fins al final al seu aliat Mubarak i tampoc li va demanar a Gaddafi que deixés el poder a pesar que mantenien una relació de mútua enemistat, sobretot arran de què Gaddafi va ser acusat de conspiració per assassinar el llavors príncep hereu Abdullah el 2003. En qualsevol cas, en la crisi Síria, l'Àrab Saudita i altres països del Golf han anat convergint progressivament amb la posició de Qatar. Els vincles de Síria amb l'Iran són percebuts com una amenaça. L'Àrab Saudita va retirar el seu ambaixador l'agost de 2011 i va pressionar per acabar la missió de la Lliga Àrab a Síria, el gener de 2012.

L'activitat diplomàtica de Qatar sovint pot ser vista com un llibre tancat. Una monarquia que dona suport activament a moviments democràtics, acusada però de donar suport a grups islamistes. Relativament propera a l'Iran i també a Síria fins fa poc, però també base del Comandament Central dels EUA, i que va mantenir oberta una delegació comercial israeliana fins el 2008. Quina seria la motivació última darrere de tot això? Encotillada entre l'Àrab Saudita i l'Iran, dos

veïns amb ambicions hegemòniques, i situada en una regió notablement inestable, el país és i se sent vulnerable. Té un interès vital en l'estabilitat i les bones relacions, almenys amb la majoria dels països la major part del temps. La seva política es guia probablement més per oportunisme que per conviccions ideològiques o religioses. Qatar no dóna suport als islamistes perquè són islamistes, sinó perquè són un factor de poder, i és per aquest mateix motiu que li interessa mantenir bones relacions amb els EUA i Israel, amb els moviments de la Primavera Àrab, o amb l'Iran. Fons d'inversions financeres, ambicions personals dels governants, un buit de poder a la regió i la silenciosa protecció dels EUA són els factors addicionals que poden ajudar a explicar les frenètiques activitats de la diplomàcia de Qatar.

Conclusió

A partir de la meitat dels anys 90, Qatar s'ha convertit en actor diplomàtic en determinats àmbits, i els seus serveis com a intermediari han estat benvinguts tant pels poders occidentals com pels de l'Orient Mitjà. Desplega un considerable poder tot a través de la cadena Al Jazeera, a través de les seves iniciatives educatives, i sent amfitrió de diversos esdeveniments i conferències. Encara així, la lògica de jugar a diverses bandes, sovint oposades, no sempre és diàfana i la seva hiperactivitat diplomàtica ha irritat els governs ja sigui a Egipte, a l'Àrabia Saudita, a Síria o al Iemen. El seu suport a grups islamistes a Líbia, i possibles agendes pròpies, han aixecat suspicàcies. És un actor crucial al mercat mundial del gas i està intentant expandir aquest paper amb molta autoconfiança. Com a tal, està també augmentant la seva importància per a Europa, tot i que el gas resultarà relativament abundant en la propera dècada, gràcies a canvis tecnològics revolucionaris en la producció de gas no convencional. La regió del Golf té una importància decisiva per a Europa i serà necessari que els seus actors polítics li dediquin major atenció. Qatar és un Estat petit, que compta amb una considerable capacitat de canalitzar poder en el gran Orient Mitjà, i ha demostrat ser un soci útil en el passat. Els conflictes d'interès amb l'Àrabia Saudita han disminuït en els últims anys. Ha de subratllar-se, no obstant això, que comprometre's amb Qatar no pot ser substitutiu de comprometre's amb altres països del CCG, països que de vegades senten que el petit emirat, a través de les seves ambicioses iniciatives de política exterior, ocupa un espai sovint desproporcionat.